

Светлана Шеатовић
Институт за књижевност и уметност
Београд

https://doi.org/10.18485/ai_san_o_gradu.2020.ch4

821.163.41.09 Дучић Ј.

Оригинални научни рад

ДУЧИЋЕВО ТРЕБИЊЕ – СИНТЕЗА ЛЕОТАРА И ВЕТРОВА СА ЈАДРАНА

У раду се тумачи књижевни опус Јована Дучића са аспекта родног града Требиња. Дучићево Требиње је простор на коме се сударају континентални и медитерански утицаји. Са те метафоричке позиције анализира се медитеранска позиција у делима Јована Дучића у контексту геофилозофије и постављања Херцеговине као граничне области у културолошком и географском погледу.

Кључне речи: град, култура, геофилозофија, историја, Јован Дучић.

Лепота и целисходност у историјском и културолошком контексту је основна идеја есеја „Сан о граду“ Иве Андрића која се открива у ширем оквиру у Дучићевом „Јутру са Леутара“ и „Писмима са Јонског мора“. Дучићево Требиње стоји као град на међи херцеговачког крша и масивних предела који се називају архитектонски, географски и климатски из Дубровника. Као град на међи залеђа мора и истовремено под јаким утицајима који стижу са Јадранског мора Требиње представља синтезу тих утицаја. Метафорички Леотар или Леутар и Дубровник преко кога дувају утицаји и италијанске културе представљају симболичко место

судара култура, али и јак утицај другог културолошког и верског света са простора Дубровника и „преко мора“. У раду ће бити представљено Требиње као град који је симболика тих судара које је први јасно препознао Јован Дучић. У раним песничким фазама „Јадрански сонети“ и каснијим путописима „Писма са Јонског мора“ као и у мотоу „Јутра са Леутара“ Дучић указује на сложеност и симболику родног града. У „Белешкама о себи“ Дучић истиче положај Леутара чије име на грчком језку значи слобода и тиме указује на слободарски дух источне Херцеговине и Требиња. Са друге стране Дучић истиче да се са Леутара као метафоре слободе по ведром дану види обала Италије тврдећи да је такав видокруг имао утицаја на његов завичај и људе. Анализом одабраних литерарних текстова, есеја и бележака Јована Дучића и геофилозофским приступом, анализом културе и односа географских и других услова можемо сагледати Требиње као град једног великог песника, мислиоца који је био одређен простором, граничним подручјима судара неколико царстава и културних модела. Феномен града и специфичности простора одређеног историјским околностима постају све чешћа и значајнија тема науке о књижевности, а Требиње у савременом тренутку виђено кроз призму Дучићевог опуса метафора српске културе и историје.

„Велики брег Леутар који се диже изнад мог родног Требиња, као модро платно између неба и земље, носи илирско или грчко име по речи елефтерија, што значи слобода. Са овог се брега види на ведром дану, преко мора које је у близини, обала Италије. Тај велики видокруг није био без утицаја на мој завичај и његове људе.“ (Јован Дучић, „Белешке о себи“)

После интензивних глобалистичких приступа и евроатлантских орјентација један већи број научника враћа се Медитерану или Средоземљу као матици наше

цивилизације. У том сложеном геофилозофском погледу можемо још јасније разумети Дучићеву поезију, али и путописе и есеј о Иву Војновићу као сржне облике самосвести о медитеранској орјентацији дела српске културе и дугом трајању на њеним рубним подручјима, упркос примедби Јована Деретића да је „наша тежња ка мору била више сан него стварност“. Књижевност и живи од снова, али Дучићево родно тло је и искуствени елемент простора на рубовима копна и мора где су прозраци светлог и плавог неба мисао о Средоземљу и светлости коју ће тек развијати Пол Валери у *Медитеранским надањућима* и Албер Ками у „Миту о Сизифу“. Јужњачка мисао добиће своје песнике и филозофе неколико деценија после Дучићевих „Јадранских сонета“, „Дубровачких поема“, низа путописа о градовима Средоземља (Крф, Атина, Делфи, Каиро, Рим, Авила) и есеја о Иву Војновићу који јасно дефинише наше обриси копна и мора, динарског и приморског света.

У филозофији и науци о књижевности у последњих десет година развија се и термин „геофилозофија“¹ који анализира кроз неколико дисциплина однос човека и простора у коме живи. Посебно значајно дело је филозофска и културолошка расправа Катерине Реста *Геофилозофија Медитерана* (2012) која се усмерава на симболику односа човека копна и судара са морем која обележава све границе Медитерана, а јадранске обале су посебно типичне по бројним увалама и дубоким контактима две целине. У савременом свету где

---

1 Видети студије: L. Bonesio-C.Resta, *Intervista sulla Geofilosofia*, ur. R. Gardenal, Diabasis, Reggio-Emilia, 2010; M. Cacciari, *Geofilosofia dell'Europa*, Adelphi, Milano, 1994; M. Cacciari, *L'Arcipelago*, Adelphi, Milano, 1997; F. Cassano, *Il pensiero meridiano*, Laterza, Roma-Bari, 1996; F. Asfifti, *Geofilosofia del mare. Tra oceano e Mediterraneo*, Diabasis, Reggio Emilia, 2007.

се мењају позиције Медитерана као једног затвореног мора и Атлантика као глобалног света Јадранско море се са тачке гледишта човека Балкана може видети као једно велико језеро, али преко тог језера се пружа поглед са Дучићевог Леотара до Италије. То језеро или Јадранско море није лишено бројних одлика медитеранских карактеристика управо у сусретима копна и мора. Дучићев поглед стиже из залеђа мора, са последњих делова Балканског масива и отвара видокруг ка другој обали коју обележава и друга култура, цивилизација и географске особине. Све то дефинише геофилозофски приступ који је Дучић у наведеном цитату у мотоу овог текста назвао великим видокругом који оставља трага на његов завичај и људе. Такав сусрет људи из залеђа са утицајима мора које превазилази географску одредницу и постаје културолошки симбол отвара нам простор за нова разумевања и анализе Дучићеве позиције у нашој књижевности, његове слике света у коме није могуће избећи термин „завичај“ и људе који су са тог простора поникли. Судар залеђа и мора је далеко више од географског и културолошког сусрета и савремена геофилозофија је дала потврду за ту врсту истраживања. Географија, култура, идентитет, језик, наслеђе, завичај и симбологија артефаката античког корпуса уметности са посебним уделом дубровачког региона представља сложену слику која се пружа кроз Дучићеву поезију, а потом и преко путописа, све до шпанске Авиле.² Кате-

---

2 Дучић у „Писму из Шпаније“ описује Авилу, али и Толедо, Ескоријал као центре краљевске моћи Шпаније која није на мору, обележена је простором сурове заравни без зеленила одишући најрадикалнијим потезима католичке цркве. Таква Шпанија која није прозрачна већ дубоко континентална и верски радикална одбија Дучића, па то неће бити Медитеран већ дубина Пиринејског полуострва. Нажалост, Дучић није упознао мултиетничку Кордобу или белу Севиљу, Гранаду као најлепше

рина Реста веома прецизно обележава тај сусрет и симболију мора и залеђа:

„Медитеран је пак сећање на једну другачију прошлост; у светским размерама, јединствено искуство сусрета између копна и мора, простор поделе који одваја и раздваја, али такође и повезује и обједињује, поспешујући преплитање идентитета који, у непрестаном суочавању, желе да остану различити. У том плуралитету граница и територија, представљао је простор сукоба, али такође и изванредних сусретања, простор неисцрпног поређења са другим, спречавајући и ублажавајући свако драстично свођење на исто, *reductio ad unum*. Из тог мора разлика рођена је Европа, несводљиви *плуриверзум* народа и језика, подстакнутих да воде дијалог, нагнаних на непрекидни напор превођења и удаљавања.“ (Реста 2017:36–37).

Овај цитат као да нам отвара сву сложеност Европе, њених медитеранских граница, мешавину култура на ободима који се мешају са континенталним светом

примере у којима продире светлост и мешавина арапске и хришћанске културе. Милош Црњански ће открити страст Севиље и сву културолошку ширину Медитерана. У поређењу са Италијом за Дучића је Шпанија мрачна и тешка описујући Толедо, Сеговију, Сантјаго, Ескоријал, Авилу: „У овим старим шпанским местима где постоји само гранит и сенка, све је изражено каменом, испевано стубом, притиснуто плочом, надвишено зидом. Шпанија никад није могла да одвоји лепоту од туге, ни веру од очајања. [...] Једна страшна вера без милосрђа и једна пешчана земља без лепоте направили су трагичну душу шпанског човека. Шпанско католичанство нема ону паганску насмејаност и ведрину католичанства талијанског. У Шпанији је вера језовита, ортодоксна, свирепа. Талијанско је католичанство јелинско, а шпанско је јеврејско.“ (Дучић 2000б:197). Видети детаљнија тумачења Дучићевог доживљаја Шпаније и модерности: Кринка Видаковић Петров, „Јован Дучић и шпански модернисти“, *Хоризонт Хиспанија*, Чигоја штампа: Београд, 2017, 62–87.

и истовремено постају део Дучићевог видокруга који са Леотара по сунчаном дану досеже до обала Италије. Напокон, само 20 километара од обала Дубровника је довољно да се са ветровима са мора у Требињу стопе бројне особине света на мору и овог света који живи у његовој непосредној близини. Јадранско море, као и цео Медитеран је море које спаја и раздваја³ као што се на широј мапи медитеранског света мешају народи и културе. Море није фактор раздвајања већ има улогу ујединитеља и тиме као да су сједињени Дучићев видокруг са свим референцијалним тачкама његовог херцеговачког простора, културе и наслеђа са изласком на море као другом, а ипак блиском културом. Континентална Шпанија због тога никада неће бити блиска Дучићу док ће га фасцинирати Крф, Рим, Атина. Дучић на међи Херцеговине и мора где се море усеца у копно и доноси благе ветрове са мирисом соли представља нову слику у нашој књижевности на почетку минулог века и та линија је обележена песниковим личним покретом, географским положајем и културама које се сударају на тим ободима у залеђу мора.

Дучић је рођењем у Требињу већ био предодређен на сусрете динарског крша и медитеранских ветрова. То је јединство које је остварио у својој поезији кроз амбијент природе, културолошких судара, књижевног наслеђа и због тога га можемо сматрати нашим првим правим медитеранским песником. У „Писму са Јонског

---

3 Медитеран су бројни савремени филозофи, историчари сагледали управо као море које спаја и раздваја или море усред копна над којим копно доминира, али су народи због свог географског положаја усмерени једни на друге. Дијалог две обале је општа слика коју веома јасно дефинише Ф. Хоркани у делу: HORHANI, F., *Tradizione e modernità: le condizioni del dialogo fra le due sponde* u: *Mediterraneo. Un dialogo fra le due sponde*, ur. F. Horchani-D. Zolo, Roma: Jouvence, 2005.

мора“ Дучић се сећа детињства и првих искустава која је стекао уз море:

„Одувек сам осећао неки тамни атавизам за велике воде. Никад нисам имао срца према апатичној лепоти поља, или грубој и студеној тишини брега, ни сам не знајући зашто. Као да су моји преци били гусари или живели певајући на води и пљачкајући по копну! Још носим у памети све мале затоне по нашој дубровачкој обали куда сам тумарао дететом. Силазио сам на воду с првим зраком сунца, да се вратим кући тек кад ме отуд отера ноћ или олуја. Та самотна и слатка места некадашње херцеговачке обале, где сам из мора извлачио ноге и руке окрвављене у лову на ракове, и где ме посведневно уједало сунце и пекла морска пржина. Мали затони у којим сам гледао све космичке битке светлости и мрака!... У очима пуно модрила неба и мора; у коси пуно соли; у души пуно роморења борића и смреке...“ (Дучић 2000б:102).

Дучић тек у путописима који настају у зрелом животном добу ретроспективно обнавља искуство мора, одрастање уз дубровачке обале и повратак у унутрашњост касно ноћу. У „Писмима са Јонског мора“ Дучић прецизно описује флору и фауну дубровачких затона, па су ту мириси борића и смрека, ваздух има мирис рузмарина и јасмина, а изнад лете јата ластва. За Дучића је море само оно дубровачко море јер спознаја мора је могућа само ако се то догађа у детињству. Копно је апатично, студено и тихо и такве брегове и поља ће Андрић у приповеткама назвати „брђанском тугом“ која обавија људе који долазе из унутрашњости у Дубровник. У низу приповедака о босанском писару Дражеславу Андрић је истакао управо ово што и Дучић назива „грубом и студеном тишином“, „апатичном лепотом“ која га одбија док је његовој „души пуној ро-

морења“ пријатније уз море и на светлости Сунца које се одражава на пучини. Овим малим описима и ретроспекцијама доживљаја најранијег детињства утканим у путопис по Јонском мору Дучић пледира за „јужњачку мисао“ и филозофију предсократоваца који ће у светлости видети истину и лепоту. За Јована Дучића свет светлости и сунчане стране насупрот хиперборејским маглама је онај простор који је осећао и разумевао геофилозофски као свет бољих могућности. Лично искуство у детињству је пресудно за разумевање мора коме је Дучић очито припадао сензибилитетом и местом рођења:

„Треба слушати море дететом, успављивати се њиме у својој колевци, као дугом мајчином песмом. И будити се у вриску и плачу за време његових горких еквиноција. Ко није море познао на тај начин онда оно није страст која залуђује, него само лепота која задивљује.“ (Дучић 2000б:103).

У циклусима „Сенке по води“, „Душа и ноћ“ Дучић је песник херцеговачких пејзажа, природе, али је, пре свега, рационалан, док у „Јадранским сонетима“ прелази у приморски амбијент у који уноси више имагинације, синестезија, јарких боја и шумава. Само тим поређењем различитих пејзажа, континенталног и приморског откривамо управо „студену тишину брегова“ и у „Јадранским сонетима“ „светлост и прозрачност мора“. Није стога случајно Дучић у путопису са Јонског мора записао:

„Али море у детињству, то је откриће и сазнање нечег централног у животу, од којег се више ништа не може одвојити кроз наше среће и несреће на земљи. Море у детињству то је право учење о величини, чистоти и моћи.“ (Дучић 2000б:103)

Како је Милан Кашанин запазио: „Дучић уноси у српски пејзаж дискретну тишину и велику светлост.

Ни у чијим стиховима нема толико сунца и неба, толико сјаја и пространства као у његовим „Јадранским сонетима“. У Дучићево време, кад за већину Срба Јадран није био реалност него сан, ти стихови су били више него песме – били су откриће“ (Кашанин 2004:231).

„Вечерње песме“. Тиме Дучић постаје наш метафизички песник који је досегао највише домете као Његош, Лаза Костић и Иван В. Лалић. Истовремено, Дучић у циклусима ових песама је превазишао основни херцеговачки пејзаж и увео га у просторе оностраног. Како је приметио Александар Петров: „Тајна вечери сједињује се са тајном јутра [...] те две тајне су границе живота. Смрт и рађање се преплићу, преливају једна у другој“ (Петров 2009:295). Новица Петковић је тумачећи ове циклусе Дучића назвао „песником страшне међе“ јер су насловима упућени на рођење, успон и залазак дана. Међутим, та страшна међа како је именује и Петковић је међа и старих лимеса, граница његове Херцеговине која се улива у море и у коју се усеца Јадранско море највише и најдубље у пределу Дубровника. Међа копна и мора прераста у међу оностраног и оностраног света. Дучић најдубље спознаје Бога и православље у последњим годинама живота. Мисао о Богу и страшној међи се развија у пределу велике воде и то је прастари пут античких река које деле живот од смрти, Стикс, Ахерон, Лета. У песмама „Тајна“ и „Натпис“ из *Лирике* (1943) међа два света је „над видиком мора“ и ту се сливају метафоричне међе Дучићеве поезије израсле на непатвореном доживљају велике мисли над морем у детињству. У песми „Натпис“ први катрен гласи:

С мора на чијој црној плочи
Сва мирна сунца седају,
До на брег смрти, с кога очи
На оба света гледају. (Дучић 2000а:78)

„Али они који су дететом гледали топло поднев-
но море када веје маестрал, летње бело и непомично
море што сјаји већма него звездани свод, нису могли
бити меланхолици на његовој обали. Њих баш море,
већма него ишта друго, уверава у бескрајности једне
лепоте пред којом свака друга ишчезава. Ја мислим и
да се мисао о Богу зачала пред великом пучином или
усред пустиње, јер се само тамо могла стећи идеја о не-
измерном и вечном (подвлачење је наше). Зато људима
рођеним поред мора пучина изазива само бесну љубав
за живот [...] Вера то је чиста сентименталност; јер не
постоји идеја о Богу него осећај (аут. прим. С.Ш) о Богу,
и машта о Богу.“ (Дучић2000б:109)

Дакле, Дучићева метафизичка и геофилозофска
мисао се зачала ипак у просторима мора које је споз-
нао у детињству и из наведеног цитата јасно је какав
је значај одрастања у близини велике пучине. Дучић,
пре свега, опет представља оптимистичку мисао или
јужњачку мисао која ће се развити на обалама Меди-
терана. Поред те оптимистичне визије која се развија
у време епифанијских подневних часова уз маестрал
мисао о Богу се зачиње поред велике пучине. Друга
бесконачаност Дучићеве религијске мисли је упућена
на пустињу и ту врсту религијског сазнања потврђује у
путопису „Писма из Палестине“ и „Писмо из Египта“.
Свакако, опет на јужним ободима Медитерана. Ипак,
најдубљи додир са морем је остварен у детињству и о
томе сведочи терцет у песми „Јутрењи сонет“:

„Знам, некад ко дете, у свитање зоре,

Истим овим путем силажах на море,

И свагда ме срео нестрпљив шум вала“ (Дучић
2000а:43)

У путописима и то највише у „Писмима са Јонског
мора“, а потом и у осталим путописима из Рима, Ати-

не, Јерусалима и Египта открива дубину медитеранског поднебља, слојеве његове културе и смисао религије. Дучићу су била потребна путовања која ће слити у књигу *Градови и химере* где ће откривати шири хоризонт сопственог културног идентитета, сопственог народа, регион Медитерана, али и религијску самосвест. Путовања у Атину, Рим, Авилу, Јерусалим, Каиро представљају права открића за зрелог Дучића која ће бити вишеструко уткана у његово поимање средоземља, односа родне Херцеговине и Дубровника, смисао мора, затона, светлости и најдубљих тајни које стоје на међи два света.

У „Сунчаним песмама“ влада мистика светлости и дана где се истичу песме „Ђук“, „Шума“, „Сунце“, „Бор“, „Буква“, „Мрави“ које су изврсне дескриптивне песме, испеване у славу лепоте и живота, прожете искључиво светлошћу и звуковима херцеговачког пејзажа. Са друге стране „Вечерње песме“ са песмом „Међа“ улазе у сфере метафизичког, оностраног и уводе питања о видљивости Бога, вери, менама и сумњи у снагу песника. Због тога је то поглед преко међе која дели два света: „Ко чека на међи? О, та/Највећа тајна што траје:/Граница двеју лепота/И двеју сујета! Шта је?“. Нису се случајно ту нашли и „Сунцокрети“ који се крећу према Сунцу и сабирају у себи „све жеђи овог света“, а светлост је код њих „Мера и цена свију ствари!“. У „Вечерњим песмама“ Дучић је велики мисаони песник достојан светских антологија поезије и основна мисао као што смо већ указали стиже са простора велике пучине и мора.

Однос копна и мора нигде није интензивнији и комплекснији и на географском, културолошком, етничком, државном и верском пољу као на простору Дубровника и његовог залеђа на путу до Требиња. На том простору се преламају најсложеније историјске прили-

ке, државне, а потом и верске између православног и католичког света. Јован Дучић је веома добро разумео како копно задире у море и како Јадранско море улази у копнене затоне доносећи другу, високу културу ренесансе и барока и Италије, али и изразит католички напор да се Дубровник ограда од православног залеђа. Међутим, географске, хидролошке и културолошке прилике су несумњиво упућивале Дубровник на залеђе и Херцеговину, а потом кршне људе камените Херцеговине да се упуте ка граду и његовом свету обележеном „другом“ цивилизацијом. Дучић истиче у тексту о Иву Војновићу историјски контекст односа Дубровника и средњовековног залеђа:

„Горе иза Срђа и изнад Бргата, било је наше сјајно српско царство и господство. Онамо су били и двори легендарних дванаест краљева Мавра Орбина, о којима се већ од почетка 18. века у Дубровнику учило; а горе у Требињу код Требишњице, као у Брзјаку у Расу, били су двори краљице Јелене Анжујске. У Бранковини код исте Требишњице се и сад показује феуд династије Бранковића, која се најпре овде и спомиње. Дубровник је из тог краја одозгор примао и воду Требишњице, која као понорница Омбла излази у близини града светог Влаха. Све крвне и духовне исхране долазиле су овом граду одогор већ спочетка... Између Дубровника и народа у његовој позадини била је разлика углавном државничка и политичка, а тек касније верска и културна.“ (Дучић2001:19–20).

Дубровник је изузетно занимљив за Дучића јер ће и у „Писму са Јонског мора“ описивати детињство у коме је спознао море, увале и затоне дубровачких обала. То није било спознање географског већ управо онога што данас називамо геофилозофским погледом на један простор и његове више, метафизичке одреднице. Ипак,

Дучић је по питању Дубровника вишеструко дефинисао свој однос према том медитеранском драгуљу који је био дубоко географски и историјски везан за залеђе са јасно усмереним погледом на Венецију. Двојство Дубровника који се изградио на наслеђу залеђа, његових етничких припадника, водама и бреговима усмерено је ка Венецији у културолошком и верском аспекту.

Етничко порекло и близина херцеговачког залеђа обележеног српском средњовековном историјом, митовима и легендама уграђују се у ту сасвим специфичну групацију људи коју је и Јован Цвијић назвао „јадранским варијететом“. На тим танким нитима херцеговачког крша и Јадранског мора у оквиру дубровачких бедема одвијала се вековима једна сасвим специфична култура прожета мешавином латинског света и наслеђем српске народне књижевности стварајући свет модерног трговачког и поморског центра са јаким везама у целом Средоземљу. Дучић пишући о Иву Војновићу подсећа да је Гундулић певао о Косову и српским јунацима, док је Дубровник доводио у везу са смедеревским деспотима и њиховим потомством. У наставку овог става везаног за залеђе и српску историју Дучић каже:

„Али ту сродност Дубровник није нарочито ни порицао. Дубровник је био до краја више под утицајем талијанским, културно, него под утицајем српским, језично, и то само на своју штету. Својим одвојеним грађанским друштвом постао је Дубровник различитији од околног света народног типа. Али само друштво, и то највећма, које је иначе било врло искључиво, али никад несрпско, а нарочито антисрпско.“ (Дучић 2001:21).

Дучићев Медитеран је израстао на међи родног Требиња и Дубровника да би се културолошки развијао ка удаљеним местима античког света (Делфи, Атина), Рим и посебно мрачна Авила оптерећена католичком дог-

мом у срцу Шпаније. Ипак, основно језгро Дучићеве геофилозофске самосвести је на том каменитом путу од Требиња до Дубровника и његових увала. Напокон, како рече Дучић: „Море, то је само то дубровачко море!...“ (Дучић 2000б:102) које је упознао у детињству као прво и искомско учење о величини, чистоти и моћи. Рођен на копну Дучић ће без сумње рећи: „Јадни су људи с копна! Ви сте можда спасени за небо, али сте засагда изгубљени за море. А то је страшно.“ (Дучић 2000б:103). Дучићу је живот био наклоњен срећним околностима које су га водиле са једног на друго море, а напокон и преко океана. Последње уточиште нашао је ипак на својим требињским Црквинама наспрам Леотара са кога се пружа „леп видокруг“.

Најдубље корене Дучићевог опредељења за светлосну филозофију Медитерана открили смо у ретроспективним деловима „Писама са Јонског мора“ где је опчињеност морем сезала у најраније детињство. У есеју о „Иву Војновићу“ налазимо синтезу сложеног односа родног Требиња и Дубровника где је опчињеност морем и медитеранским амбијентом прерасла у облик политичког исказа. Дело Јована Дучића на међи Херцеговине у Дубровника је део богате историје Медитерана у којој су сабрани историјски, географски, етнички и религијски односи. Упркос рођењу на копну, Дучић је први прави медитеранац у српској књижевности, одређујући се увек за море као пучину која отвара филозофске и најсложеније метафизичке визије смисла живота.

Svetlana Šeatović

DUCIC TREBINJE – SYNTHESIS LEOTAR AND WINDS FROM THE ADRIATIC

Summary

Beauty and appropriateness in the historical and cultural context is fundamental idea of the essay “The dream of the city” Ivo Andrić, which is revealed in the wider context of the Ducic “Jutra sa Leotara” and “Pisma sa Jonskog mora”. Ducic Trebinje stands as a city on the border of Herzegovinian karst landscapes and massive architecture dotting geography and climate of Dubrovnik. As a city on the border of the hinterland to sea and simultaneously strongly coming from the Adriatic Sea Trebinje is a synthesis of these influences. Metaphorically Leotar or Leutar Dubrovnik and through which the blowing of the Italian culture effects and represents a symbolic place culture clash but also a strong influence other cultural and religious world from the area of Dubrovnik and “overseas”. The paper will be presented Trebinje as a city that is the symbolism of these collisions, which is the first clearly recognized Jovan Ducic. In the early stages of the poetic “Jadranski soneti” and subsequent travelogues “Pisma sa Jonskog mora” and the motto “Jutra sa Leotara” Ducic indicates the complexity and symbolism hometown. “Beleške o sebi” Ducic highlights position Leutar whose name in Greek means freedom and time indicates the libertarian spirit of eastern Herzegovina and Trebinje. On the other hand Dučić points out that the Leutar as a metaphor of freedom on a clear day see the coast of Italy, claiming that such a line of sight had an impact on his homeland and people. The analysis of selected literary texts, essays and notes Jovan Ducic and geophilosophy access, analysis, culture and geographical relations and the other conditions can see Trebinje as a city of a great poet, thinker who was designated space, border areas crash several empires and cultural models. The phenomenon of the city and the specifics of a particular historical circumstances are becoming more frequent and important theme of literary studies, Trebinje in a contemporary moment seen

through the prism of Dučić opus metaphor of Serbian culture and history.

Key Words: city, culture, geophilosophy, history, Jovan Ducic.